

су у јесен 1916. године дошли у јужну Србију и повезали се са Костом Војиновићем, и који су у организовању устанка и у вођењу борби имали крупну улогу и били команданти главних одреда: капетану Милинку Влаховићу, професору Јовану Радовићу, правнику Милану Дрљевићу и студенту Тошку Влаховићу.

Крај устанка аутор везује за смрт Косте Војиновића средином новембра 1917. године, а претходно указује на састанак Косте Пећанца са осталим устаничким вођама 8. новембра, на којем је донесена одлука да се цио покрет дефинитивно ликвидира. Међутим, нијесу тачне констатације писца (стр. 291)

да су се истакнуте четовође Црногорци Милинку Влаховић и Јован Радовић вратили у Црну Гору, Они су и даље остали на терену Топлице, а у Црну Гору су се вратили тек у октобру 1918. године као претходница српске војске.

Ова монографија је значајан прилог југословенској историографији о првом свјетском рату, и представља обимно и систематизовано дјело о овој великој, и, како писац каже, трагичној народној буни.

На крају књиге, на близу 80 страница, писац доноси разне прилоге, који књигу чине вриједном.

Новица Ракочевић

Др Драгован Шепић: „Италија, савезници и југословенско питање“, Загреб 1970, стр. 431

Књигом др Шепића југословенска историографија добила је још једно значајно дјело, које је попунило велику празнину у литератури о стварању југословенске државе. Књига освјетљава недовољно истражене и мање познате проблеме из сложеног југословенског питања у току првог свјетског рата, у коме се водила одсудна борба за ослобођење и уједињење југословенских народа и стварање југословенске државе.

Своје научно интересовање Шепић је посветио проучавању јадранског и југословенског питања у току првог свјетског рата. Он је прије ове књиге објавио више чланака, расправа, књига и збирки грађе на то питање. Осим литературе, чланака и прилога, објављених докумената и службених публикација југословенских и страних, за израду ове студије коришћена је и грађа архива у Загребу, Београду, Риму и Лондону. Ова студија је докторска дисертација одбрањена на Факултету политичких наука у Загребу.

Југословенско питање није зависило само од воље југословенских народа. Борба за стварање југословенске државе водила се у иностранству, у савезничким земљама и

у југословенским земљама под Аустро-Угарском, и зато је било потребно упустити се у истраживања још довољно неистражених и обрађених питања из историје југословенских народа тих дана, јер до сада не постоји ни једна студија која би југословенско питање приказала исцрпно у свим његовим компонентама, на основу нове архивске грађе и савремене литературе. „Биле су проучене само неке фазе и обрађени само неки проблеми“, каже Шепић у предговору, „али недостајало је дјело које би југословенско питање пратило у његовом развоју од избијања рата до уједињења у свим његовим фазама“. Нарочито се осјећала празнина у освјетљавању спољнополитичких аспеката, јер су они, како истиче писац, најважнији, пошто је ослобођење и уједињење југословенских народа зависило од побједе савезника у рату и од њихове воље да ли ће они то питање прихватити као један од својих ратних циљева и како ће односити према њему.

У овој студији обрађена је политика Италије, осталих савезника и Сједињених Америчких Држава према југословенском питању, дјелатност српске владе и Југословен-

ског одбора, а у вези с тим питањем — ослобођење Срба, Хрвата и Словенаца из Аустро-Угарске и њихово уједињење са Србијом, питање уједињења Црне Горе, развој југословенско питања у Аустро-Угарској, политика Беча и Пеште у југословенском питању и борба за ослобођење и уједињење у југословенским земљама Аустро-Угарске.

Књига има седам дјелова: Питање југословенског и једранског питања и улазак Италије у рат; Југословенско питање у међусавез-

ничким преговорима о компензацијама Србији; Југословенско и јадранско питање након слома Србије и Црне Горе; Мајска декларација и Крфска декларација; Политика »Delenda Austrija« и југословенско-талијански споразум (Римски пакт); Слом политике римског пакта и распад Аустро-Угарске; Јадранско питање и стварање југословенске државе. На крају је попис главних извора литературе и регистар имена.

Новица Ракочевић

Живко Живковић: „Од тамнице до тамнице“, Графички завод, Титоград 1972

У библиотеци Графичког завода „Вријеме и људи“ недавно је изишла из штампе књига која представља Живковићева сјећања на период организованог развоја и снажења револуционарног покрета у бившем беранском срезу од 1935. до априлског рата 1941. године. Без обзира на извјесне недостатке које има, она је значајан прилог литератури о међуратном, прије свега омладинском револуционарном покрету у Црној Гори, а нарочито богати наша сазнања о оном најинтензивнијем периоду организационог и политичког јачања КПЈ у Горњем Полимљу, посебно у Беранама. Ауторова сјећања на све те догађаје, као и покушај да у њима да одређене судове и оцјене с претензијама које иду даље од описа детаља, при чему, наравно, запада у сложене проблеме из којих само на основу субјективног виђења и свог угла посматрања, природно, не успијева да нађе најобјективнији историјски пут и расвијетли улогу појединаца и револуционарног покрета у овом крају у цјелини, — представљају озбиљну опомену и истовремено згодан повод да се размисли о приступању студиознијем раду на истраживању аутентичне историјске грађе и проучавању цјелокупних друштвено-економских односа и кретања, појава и гихања у Горњем Полимљу између два рата, и да се у

склопу критичке анализе напише једна студиозна научна расправа.

Живковићева сјећања су драгоцјен извор података и свједочења о сложеним условима у којима је настајао, растао и стицао пунољетство револуционарни покрет у беранском крају. Своја казивања аутор је почео са 1935. годином, што није случајно, јер је то вријеме када је и он ушао у револуционарни покрет, а ова година је била преломна у погледу како квантитативног тако и квалитативног снажења Партије и СКОЈ-а. Те године обновљена је партијска организација и формиран Мјесни комитет КПЈ за срез Беране, чиме је почео процес организационог консолидовања комунистичке организације на овом терену. Први Мјесни комитет је вршио улогу и Округног комитета КПЈ за Беране, Андријевицу и Бијело Поље, што само по себи говори о значају и угледу ове партијске организације у Полимљу. Даља сјећања воде аутора у конкретне описе догађаја и партијских акција у борби са буржоаским режимом, за демократизацију друштвено - политичког, школског и културног живота уопште. Два датума из те борбе чине окосницу ове књиге, јер су од њих почела страдања беранских комуниста, скојеваца и родољуба; настају њихова масовна хапшења, о суде и кретања од тамнице до тамнице.